

УДК 364.22(477)

DOI: 10.31891/2307-5740-2021-300-6-7

ІВАШКІВ В. О.

ORCID ID: 0000-0003-2098-9170.

e-mail: viktoriiia.o.ivashkiv@lpnu.ua

АНГЕЛКО І. В.

ORCID ID: 0000-0003-2098-9170

e-mail: iryna.v.anhelko@lpnu.ua

Інститут підприємництва та перспективних технологій Національного університету «Львівська політехніка»

ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ТА МЕТОДИ ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ ПОДОЛАННЯ БІДНОСТІ В УКРАЇНІ

У статті висвітлено основні принципи та методи формування механізму подолання бідності. Обґрунтовано необхідність їх комплексного застосування, що дасть можливість досягти позитивних результатів після реалізації самого механізму подолання бідності. Представлено механізм подолання бідності через призму структурних компонент соціального забезпечення населення, яке «лежить» в основі складових державної політики щодо підвищення рівня та якості життя населення. Визначено, що до структурних компонент соціального забезпечення населення доцільно віднести державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії.

Доведено, що в ході реалізації механізму подолання бідності необхідно регулярно проводити моніторинг. Зазначено, що результати моніторингу мають активно використовуватися для оцінки результативності реалізації державної політики, створення передумов для ефективного і цільового використання виділених ресурсів, визначення їх достатності та необхідності перерозподілу між цільовими програмами, регіонами та розроблення пропозицій щодо подальшого вдосконалення механізму державного регулювання процесу підвищення добробуту населення.

Узагальнено, що про ефективність реалізації механізму подолання бідності можна буде говорити згодом. Позитивний ефект можна буде досягти лише після узгодження інтересів усіх суб'єктів регуляторного впливу: споживачів, виробників, найманих працівників і роботодавців, підприємств і галузей, держави та суспільства.

Ключові слова: бідність, механізм подолання бідності, підвищення рівня життя, соціальна підтримка населення.

VICTORIYA IVASHKIV, IRYNA ANHELKO

Institute of Enterprise and Advanced Technologies «Lviv Polytechnic» National University

BASIC PRINCIPLES AND METHODS OF MECHANISM FORMATION OVERCOMING POVERTY IN UKRAINE

The article highlights the basic principles and methods of forming a mechanism for overcoming poverty. The necessity of their complex application is substantiated, which will give an opportunity to achieve positive results after the implementation of the mechanism of overcoming poverty.

The mechanism of overcoming poverty through the prism of the structural components of social security, which "underlies" the components of public policy to improve the standard and quality of life. It is determined that the structural components of social security of the population should include state social standards and state social guarantees.

It is proved that during the implementation of the poverty alleviation mechanism it is necessary to conduct regular monitoring. It is noted that the monitoring results should be actively used to assess the effectiveness of public policy, create conditions for effective and targeted use of allocated resources, determine their adequacy and the need for redistribution between target programs, regions and develop proposals for further improvement of the mechanism of state regulation.

In general, it is noted that the monitoring and analysis of the development of social processes in the context of measures to combat poverty should be carried out in order to assess the effectiveness of public policy and to monitor individual indicators.

It is generalized that the effectiveness of the mechanism for overcoming poverty can be discussed later. A positive effect can be achieved only after the interests of all subjects of regulatory influence are reconciled: consumers, producers, employees and employers, enterprises and industries, the state and society. It is also determined that the key to increasing the welfare of the population, which also indicates a reduction in poverty, is to ensure economic growth – sustainable balanced quantitative and qualitative changes that improve the socio-economic and political situation in the country.

Keywords: poverty, the mechanism of overcoming poverty, raising living standards, social support.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями

Упродовж багатьох століть бідність залишається однією з найгостріших соціально-економічних проблем світової спільноти, яка в сучасних умовах поширення COVID-19 «підсилюється» та набуває нових масштабів. У свою чергу, поширення та поглиблення бідності призводить до різкого зниження рівня життя значної частини населення, а отже, впливає на соціально-економічний розвиток суспільства в цілому [1; 2].

За таких умов пріоритетного значення набуває питання дослідження причин виникнення бідності та шляхів її мінімізації чи абсолютного подолання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Варто зазначити, що теоретико-методологічні та прикладні аспекти питання бідності через призму висвітлення окремих складових рівня життя населення досліджувало багато вчених. Зокрема, вагомий внесок у дослідження проблеми життєвого рівня населення, механізмів його регулювання та оцінки

здійснили такі вітчизняні вчені: А. Базилук, Д. Богиня, І. Бондар, І. Гнибіденко, В. Козак, Е. Лібанова [3], В. Мандибуря [4], Р. Моторин, С. Пирожков, Ю. Саєнко, Н. Холод, Л. Черенько, О. Черняк, А. Чухно, О. Шладун та ін. Серед зарубіжних учених, які ґрунтовно досліджували зазначену проблему, насамперед, необхідно назвати Л. Абалкіна, М. Альберта, У. Беверіджа, В. Бобкова, Б. Генкіна, Дж.К. Гелбрейта, Ф. Геруберга, Є. Капустіна, Дж. М. Кейнса, В. Майера, Д. Макгрегора, А. Маршалла, П. Самуельсона, А. Сена, У. Петті, Є. Шумахера та ін. Доцільно зауважити, що вітчизняні вчені розглядали проблеми дослідження рівня життя населення України з урахуванням специфіки розвитку соціально-економічних процесів на сучасному етапі, в той час як зарубіжні вчені концентрували увагу на похідних поняттях від рівня життя – бідності, розшарування, диференціації доходів тощо.

Незважаючи на значну кількість праць, присвячених рівню життя населення, та певні успіхи в дослідженнях його соціально-економічних аспектів, механізмів регулювання та методики оцінки, деякі питання зазначеної проблеми залишаються невирішеними і потребують детальнішого вивчення та аналізу. Зокрема, невирішеними та дискусійними залишаються питання формування механізму подолання бідності.

Формулювання цілей статті

Метою статті є висвітлення основних принципів та методів формування механізму подолання бідності, а також подання рекомендацій щодо можливостей їх комплексного використання з метою досягнення позитивних результатів в рамках реалізації програми державного регулювання рівня та якості життя населення.

Виклад основного матеріалу

Насамперед необхідно зазначити, що подолання бідності є запорукою стабільного розвитку держави та зростання добробуту її громадян.

На нашу думку, формування механізму подолання бідності населення повинно здійснюватися на основі окремих принципів, під якими слід розуміти певні правила, основні положення, норми, що відображають найбільш загальні стійкі риси законів та закономірностей, яких потрібно дотримуватися при формуванні чого-небудь (у нашому випадку механізму подолання бідності).

Враховуючи специфіку державного регулювання рівня та якості життя населення, до основних принципів формування механізму подолання бідності доцільно віднести наступні:

1. Наукової обґрунтованості – широке використання досягнень науки та передового досвіду в процесі розробки та реалізації державної політики підвищення добробуту населення (рівня та якості життя населення).

2. Законності – дотримання нормативно-правових актів всіма громадянами та організаційними структурами, реалізація конституційних прав громадян.

3. Комплексності – комплексне використання державою засобів та інструментів підтримки різних верств населення.

4. Зрозумілості – чітке розуміння сутності відповідної регуляторної політики держави та усвідомлення власної вигоди від її реалізації.

5. Системності – реалізації механізму державного регулювання, виходячи із системних засад вирішення економічних, соціальних, зовнішньоекономічних, науково-технічних, культурних, екологічних та інших проблем.

6. Послідовності – узгодження етапів та термінів реалізації стратегії подолання бідності населення з відповідною державною політикою, а заходів – з чинною нормативно-правовою базою та наявним ресурсним потенціалом.

7. Справедливості – забезпечення рівних можливостей для всіх прошарків населення;

8. Демократизму – ствердження народу як носія і джерела влади, яку він реалізує в межах правового поля.

9. Узгодженості – підпорядкування державного управління інтересам суспільства, узгодження інтересів бізнесу, політики, органів державної влади з інтересами населення.

10. Результативності – порівняння фактичного та очікуваного результатів реалізації Стратегії подолання бідності.

11. Відповідальності – посилення реальної відповідальності адміністративної, політичної, економічної еліти за наявну в країні соціально-економічну та політичну ситуацію.

12. Прозорості – надання населенню повного доступу до інформації про законодавчу, економічну чи будь-яку іншу діяльність органів державної влади.

Варто зазначити, що формування ефективного механізму подолання бідності має ґрунтуватися на комплексному застосуванні вище перелічених принципів, адже лише застосування принципів у комплексі дозволить сформувати той механізм, який забезпечить досягнення очікуваного позитивного результату.

У цілому, механізм подолання бідності із застосуванням пропонованих принципів можна представити через призму структурних компонент соціального забезпечення населення, яке «лежить» в основі складових державної політики щодо підвищення рівня та якості життя населення (рис. 1).

Державні соціальні стандарти і нормативи	Державні соціальні гарантії	Соціальне забезпечення населення
<p>За характером задоволення соціальних потреб:</p> <ul style="list-style-type: none"> – нормативи споживання; – нормативи забезпечення; – нормативи доходу. <p>– за рівнем задоволення соціальних потреб:</p> <ul style="list-style-type: none"> – нормативи раціонального споживання; – нормативи мінімального споживання; – статистичні нормативи 	<p>Основні державні соціальні гарантії:</p> <ul style="list-style-type: none"> – мінімальний розмір заробітної плати; – мінімальний розмір пенсії за віком; – неоподатковуваний мінімум доходів громадян; – розміри державної соціальної допомоги та інших соціальних виплат. <p>Інші державні соціальні гарантії щодо:</p> <ul style="list-style-type: none"> – рівня життя населення, що постраждало внаслідок аварії на Чорнобильській АЕС; – стипендій учням професійно-технічних та студентам вищих державних навчальних закладів; – індексації доходів населення з метою підтримання достатнього життєвого рівня громадян та купівельної спроможності їх грошових доходів в умовах зростання цін; – надання гарантованих обсягів соціально-культурного, житлово-комунального, транспортного, побутового обслуговування та обслуговування у сфері освіти, охорони здоров'я, фізичної культури та спорту, торгівлі та громадського харчування; – забезпечення пільгових умов задоволення потреб у товарах та послугах окремим категоріям громадян, які потребують соціальної підтримки 	<ul style="list-style-type: none"> – Пенсійне забезпечення; – медичне забезпечення; – державне соціальне страхування; – добровільне недержавне соціальне страхування; – допомога безробітним; – пільги у користуванні житлово-комунальними послугами, платними послугами охорони здоров'я, транспорту, зв'язку тощо; – грошові допомоги малозабезпеченим; – житлові субсидії; – соціальне обслуговування непрацездатних громадян; – фінансове забезпечення будинків, інтернатів для громадян похилого віку та інвалідів тощо

Рис. 1. Система співвідношення складових соціальної політики держави

Джерело: складено авторами на основі [5]

У наведеній структурній схемі побудови механізму реалізації державної політики (рис. 1), спрямованої на подолання бідності, доцільно проаналізувати ланцюг: функції – принципи – методи – засоби – цілі. Останні – зниження рівня бідності (зменшення її параметричних характеристик).

Отже, перша ланка – функції повинна включати: визначення (встановлення) мети, завдань і моделі розвитку; нормативно-правове забезпечення реалізації; розробку прогнозів та планів розвитку; організацію взаємодії; координацію інтересів; параметри стимулювання розвитку; моніторинг та аналіз розвитку; контроль за діями.

Друга ланка – принципи – включає принципи наукової обґрунтованості; законності; послідовності; комплексності; системності і узгодженості; демократизму та справедливості; прозорості і зрозумілості; результативності та відповідальності.

Третя ланка – методи – включає методи: нормативно-правового застосування: економічні; адміністративні; організаційні та соціально-психологічні.

До четвертої ланки – засобів регулювання слід віднести: розробку та прийняття нормативно-правових актів, концепцій стратегій (в нашому випадку подолання бідності), державних цільових програм; встановлення розміру прожиткового мінімуму; рівня мінімальної заробітної плати; рівня пенсій та інших соціальних виплат; фіксованих (граничних рівнів) цін.

І остання, п'ята ланка: формування стратегічної мети, яку на даний час формулюють як результат дії механізму подолання бідності, а саме: побудова в Україні соціально-орієнтованої ринкової економіки європейського типу та утвердження стандартів якості життя, притаманних високорозвиненим країнам світу.

Як відомо, держава реалізує свою політику відповідно до чинної нормативно-правової бази. У такий спосіб регуляторний вплив держави набуває законності. У квітні поточного року було проведено аналіз результатів реалізації Стратегії подолання бідності, затвердженої у березні 2016 року, та розглянуто напрацювання пропозицій до проекту нового документу [6].

Новий документ, а саме Стратегія людського розвитку була затверджена 02 червня 2021 року Указом Президента України №225/2021. Дана Стратегія містить узагальнені цілі та основні завдання щодо їх реалізації з окремих питань людського розвитку, зокрема з питань підвищення рівня життя, зайнятості та соціальної підтримки населення, на основі яких сформовану стратегічну ціль в межах якої виділено 11 оперативних цілей, кожна з яких містить певні завдання для їх реалізації [7].

У табл.1 представлено окремі оперативні цілі Стратегічної цілі з питань підвищення рівня життя, активізації зайнятості та забезпечення соціальної підтримки населення [7].

Таблиця 1

Окремі оперативні цілі та основні завдання для їх реалізації з питань підвищення рівня життя, активізації зайнятості та забезпечення соціальної підтримки населення

Стратегічна ціль. Підвищення рівня життя, активізація зайнятості та забезпечення соціальної підтримки населення	
Оперативна ціль	Основні завдання для реалізації цілі
Сприяння становленню середнього класу	<ul style="list-style-type: none"> – поетапне підвищення стандартів і гарантій оплати праці, зокрема, у бюджетній сфері; – створення умов для погашення заборгованості з виплати заробітної плати та запобігання подальшому виникненню такої заборгованості; – полегшення умов ведення малого бізнесу та мікробізнесу; – усунення непрозорих схем перевірок та звітування, мінімізація особистих контактів з організаціями, які здійснюють контроль; – узгодження національного трудового законодавства з міжнародними принципами державного захисту трудових прав населення; – створення умов для підвищення рівня оплати праці; – формування державних стимулів до відмови населення та підприємств від незадекларованої праці; – популяризація системи цінностей, які об'єднують серединну групу суспільства та асоціюються із способом життя середнього класу
Стимулювання населення до економічної активності та сприяння його продуктивній зайнятості	<ul style="list-style-type: none"> – сприяння працевлаштуванню зареєстрованих безробітних та осіб, які не мають такого статусу та шукають роботу (активізація механізму ефективного та швидкого пошуку роботи); – розширення підтримки безробітних у створенні власної справи та декларуванні професійної самозайнятості; – посилення контролю за діяльністю підприємств та їх відповідальності за порушення у сфері зайнятості та оплати праці; – забезпечення подальшого розвитку неформальної освіти та підтвердження професійної кваліфікації, залучення приватних інвестицій в організацію професійного навчання працівників протягом їх трудового життя; – сприяння поверненню трудових мігрантів та їх економічній реінтеграції в Україні; – розширення можливостей для зайнятості людей похилого віку та осіб з інвалідністю як способу соціальної інтеграції.
Удосконалення системи державних соціальних стандартів та гарантій	<ul style="list-style-type: none"> – реалізація Національної стратегії зі створення безбар'єрного простору в Україні; – впровадження науково обґрунтованої методології та сучасних підходів до визначення і застосування прожиткового мінімуму; – упорядкування сфери застосування прожиткового мінімуму для визначення державних соціальних гарантій; – розширення програм, у тому числі впровадження активних програм зайнятості, та збільшення їх розміру для виведення осіб/сімей зі складних життєвих обставин; – забезпечення цифровізації соціальних виплат і послуг; – перегляд системи управління сферою соціальної підтримки у зв'язку із процесами децентралізації

Варто зазначити, що на шляху розробки нового документу «стояло» стратегічне планування – системний процес, за допомогою якого органи державного управління прогнозують і планують свою діяльність на майбутнє [8, с. 177].

В ході реалізації Стратегії необхідно регулярно проводити моніторинг, результати якого мають активно використовуватися для оцінки результативності реалізації державної політики, створення передумов для ефективного і цільового використання виділених ресурсів, визначення їх достатності та необхідності перерозподілу між цільовими програмами, регіонами та розроблення пропозицій щодо подальшого вдосконалення механізму державного регулювання процесу підвищення добробуту населення. Відомо, що моніторинг та аналіз розвитку суспільних процесів в контексті заходів подолання бідності здійснюється з метою оцінки результативності державної політики і передбачає відстеження таких показників: темпи приросту ВВП на душу населення та номінальної заробітної плати; рівень інфляції; рівень очікуваної тривалості життя; співвідношення прожиткового мінімуму і наявного доходу, мінімальної заробітної плати (пенсії); забезпеченість дітей дошкільними та загальноосвітніми навчальними закладами; забезпеченість населення закладами охорони здоров'я, культури і відпочинку; рівень безробіття; індекс зовнішньої міграції; індекс кількості шкідливих викидів в атмосферу повітря тощо [2, с. 37–38; 9, с. 298–299; 10, с. 67–70].

Контроль за діяльністю виконавців повинен здійснюватися на всіх етапах регуляторного впливу держави. Принциповою вимогою до ефективного функціонування механізму забезпечення подолання бідності (як і державного управління в цілому) є об'єктивний контроль, упродовж якого встановлюється ступінь досягнення мети, виявляються проблеми та здобутки, оцінюється відповідність методів і засобів досягнення мети вимогам законодавства. При цьому основна увага приділяється виявленню причин

недосягнення запланованої мети. Таким чином, державне регулювання процесу підвищення рівня та якості життя населення передбачає комплексне застосування методів, які за формами впливу поділяються на прямі та непрямі, а за способом впливу – на нормативно-правові, економічні, організаційні, адміністративні, соціально-психологічні (рис. 2).

Рис. 2. Методи державного регулювання процесу підвищення рівня та якості життя населення

Методи прямого регулювання безпосередньо впливають на рівень та якість життя населення і водночас на індикатори бідності та похідні від них показники. Прикладом прямого регулювання слугує чинна нормативно-правова база, яка регламентує права, обов'язки та міру відповідальності населення.

Методи непрямого регулювання характеризуються опосередкованим впливом на рівень бідності, оскільки передбачають створення сприятливих умов для взаємодії між економічними об'єктами. При цьому головним завданням держави є максимальне узгодження інтересів держави, бізнесу та населення.

Економічні методи державного регулювання передбачають різноманітне заохочення економічних суб'єктів до розвитку виробництва, зростання національного багатства (ресурсної бази подолання бідності) та зменшення рівня бідності населення загалом. Задля цього органи державної влади активно використовують відповідні форми державного регулювання: монетарні (грошову емісію, операції на відкритому ринку, норму обов'язкових резервів, облікову ставку НБУ), фінансові (перелік і ставки загальнодержавних та місцевих податків та зборів; операції з державними цінними паперами), соціально-економічні (надання дотацій та компенсацій, податкових та інших пільг; встановлення рівня мінімальної заробітної плати; встановлення розміру і частки бюджетних видатків на соціальний захист населення). У свою чергу, вибір і спосіб застосування тих чи інших форм економічного регулювання має ґрунтуватися на таких принципах:

- відповідність наявній макроекономічній та політичній ситуації в країні;
- узгодження цілей окремих господарюючих суб'єктів з інтересами держави, регіону, населення;
- забезпечення максимального рівня ефективності господарюючих суб'єктів та результативності реалізації відповідних державних програм;
- орієнтація не стільки на максимальні поточні результати, скільки на забезпечення сталого економічного розвитку країни;
- домінування загальнонаціональних інтересів над інтересами окремих економічних, політичних чи адміністративних кланів;
- унеможливлення прямого втручання держави в діяльність господарюючого суб'єкта, якщо воно здійснюється в межах чинного законодавства.

Організаційні методи державного регулювання узгоджують інтереси та ресурси окремих економічних суб'єктів у процесі їх взаємодії за допомогою наступних заходів:

- визначення процедури участі в тих чи інших заходах;
- сприяння укладанню угод;
- надання необхідних консультацій та інформації;
- розробка стратегій, програм, прогнозів, планів розвитку держави;
- координація зусиль та ресурсів.

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі

Узагальнюючи доцільно зауважити, що на разі державна політика щодо подолання бідності населення здійснюється в межах Стратегії людського розвитку. Про її ефективність можна буде говорити згодом, після аналізу окремих результатів реалізації. Загалом, необхідно зазначити, що позитивний ефект можна буде досягнути лише після узгодження інтересів усіх суб'єктів регуляторного впливу: споживачів, виробників, найманих працівників і роботодавців, підприємств і галузей, держави та суспільства. При цьому, зважаючи на одвічну обмеженість доступних ресурсів, надані переваги повинні бути

правомірними (справедливими), а відтак, сприйнятися як вимушений, але водночас виправданий крок з боку держави. Запорукою зростання добробуту населення, що одночасно свідчить про зниження рівня бідності, є забезпечення економічного зростання – сталих збалансованих кількісних і якісних змін, які обумовлюють поліпшення соціально-економічної і політичної ситуації в країні.

Література

1. Why 2021 is the moment to push to defeat poverty and defend the planet. URL: <https://www.globalcitizen.org/en/content/why-2021-moment-defeat-poverty-defend-planet/>
2. Ангелко І.В., Лех Г.А. Оцінка основних складових життєвого рівня населення України. Український соціум. 2015. № 2 (53). С. 36–49.
3. Лібанова Е.М. Бідність населення України: причини, масштаби, наслідки : монографія. К. : КНЕУ, 2008. 328 с.
4. Мандибура В.О. Рівень життя населення України та проблеми реформування механізмів його регулювання. К. : Парлам. вид-во, 1998. 255 с.
5. Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії. Закон України №2017-III від 05.10.2000 р. зі змінами. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2017-14/conv#Text>
6. Мінсоцполітики: Від стратегії подолання бідності до стратегії людського розвитку. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/minsocpolitiki-vid-strategiyi-podolannya-bidnosti-do-strategiyi-lyudskogo-rozvitku>
7. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 травня 2021 року «Про Стратегію людського розвитку» : указ Президента України № 225/2021. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/2252021-39073>
8. Хитко М.М. «Стратегічне планування в освіті» як поняття державного управління. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Державне управління. 2020. Т. 31(70). № 2. С. 176–181.
9. Івашків В.О. Теоретико-методологічні підходи до визначення рівня життя населення та індикаторів його виміру. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». 2013. № 767. С. 296–300.
10. Ангелко І.В. Соціально-економічні наслідки впливу міжнародної міграції робочої сили на добробут населення України. Вісник ТНЕУ. 2014. № 2. С. 65–73.

References

1. Why 2021 is the moment to push to defeat poverty and defend the planet. URL: <https://www.globalcitizen.org/en/content/why-2021-moment-defeat-poverty-defend-planet/>
2. Anhelko I.V., Lekh H.A. Otsinka osnovnykh skladovykh zhyttievoho rivnia naseleennia Ukrainy. Ukrainskyi sotsium. 2015. № 2(53). S. 36–49.
3. Libanova E.M. Bidnist naseleennia Ukrainy: prychyny, masshtaby, naslidky : monohrafiia. K. : KNEU, 2008. 328 s.
4. Mandybura V.O. Riven zhyttia naseleennia Ukrainy ta problemy reformuvannia mekhanizmiv yoho rehuliuвання. K. : Parlam. vyd-vo, 1998. 255 s.
5. Pro derzhavni sotsialni standarty ta derzhavni sotsialni harantii. Zakon Ukrainy №2017-III vid 05.10.2000 r. zi zminamy. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2017-14/conv#Text>
6. Minsocpolityky: Vid stratehii podolannia bidnosti do stratehii liudskoho rozvytku. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/minsocpolitiki-vid-strategiyi-podolannya-bidnosti-do-strategiyi-lyudskogo-rozvitku>
7. Pro rishennia Rady natsionalnoi bezpeky i oborony Ukrainy vid 14 travnia 2021 roku «Pro Stratehiu liudskoho rozvytku» : ukaz Prezydenta Ukrainy № 225/2021. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/2252021-39073>
8. Khytko M.M. «Stratehichne planuvannia v osviti» yak poniattia derzhavnogo upravlinnia. Vcheni zapysky TNU imeni V.I. Vernadskoho. Seria: Derzhavne upravlinnia. 2020. T. 31(70). № 2. S. 176–181.
9. Ivashkiv V.O. Teoretyko-metodolohichni pidkhody do vyznachennia rivnia zhyttia naseleennia ta indykatoriv yoho vymiru. Visnyk Natsionalnogo universytetu «Lvivska politekhnika». 2013. № 767. S. 296–300.
10. Anhelko I.V. Sotsialno-ekonomichni naslidky vplyvu mizhnarodnoi mihratsii robochoi syly na dobrobut naseleennia Ukrainy. Visnyk TNEU. 2014. № 2. S. 65–73.

Надійшла / Paper received : 14.1.2021

Надрукована/Printed : 07.12.2021